

Авторский взгляд на взаимосвязь особенностей корпоративной власти в России представлен на рис. 2.

Механизм формирования существующих дисфункциональных особенностей современной корпорации должен трансформироваться от его исходной точки, а именно – доминирования частного интереса в системе мотивов поведения субъектов корпорации. Однако решение такой задачи в «отдельно взятой корпорации» невозможно. Поэтому необходимо переосмысление общественных функций и экономического образования, и государственного регулирования экономики. Недопустима всеобщая «оцифровка» хозяйственной жизни, наделение личного благосостояния статусом единственной разумной цели человеческого поведения. Если же такого изменения не произойдёт, то любая запретительная мера легко будет обойдена, о чём подробно пишут сторонники «экономической теории преступлений» в рамках экономического империализма. Таким образом, система корпоративной власти должна стать не только средством достижения компромисса заинтересованных групп посредством эффективной контрактации, но и сферой проявления неэкономических, социальных «добродетелей» человека. Тогда и проблема низкой зарплаты, и многие проблемы экологии решатся автоматически. Процесс этот долог, он займёт не одно поколение, но начинать нужно уже сейчас, пока ресурсная база и человеческий капитал позволяют это сделать.

#### **Использованные источники:**

1. Дзарасов Р.С. Методология Н.А. Цаголова в исследовании накопления капитала в современной России // Вестник Московского университета. – Серия 6 Экономика. – №3. – 2009. – С.3–29.
2. Дзарасов Р.С. Новоженов Д.В. Крупный бизнес и накопление капитала в современной России. – М.: Едиториал УРСС, 2005. – 512 с.
3. Клейнер Г.Б. Менеджеральная революция // Экономика и жизнь. – 29 сентября 2011 г.
4. Клейнер Г.Б. Развитие теории экономических систем и ее применение в корпоративном и стратегическом управлении // Центральный экономико-математический институт, Российская Академия наук Препринт #WP/99/2010, Москва 2010 (рус.).
5. Радыгин А.Д., Энтов Р.М. Корпоративное управление: экономические ограничения, факторы и механизмы. В кн.: Гайдар Е. Т. (ред.). Экономика переходного периода: Очерки экономической политики посткоммунистической России. 1998–2002. – М.: Дело, 2003. – С.441–486.
6. Радыгин А.Д. Эволюция форм интеграции и управленческих моделей: опыт крупных российских корпораций и групп // Российский журнал менеджмента. – 2004. – №4. – С.35–58.
7. Радыгин А.Д., Энтов Р.М. и др. Внутренние механизмы корпоративного управления: некоторые прикладные проблемы // Отчёт Института экономики переходного периода, 2007.
8. Шаститко А., Радченко Т. Механизмы корпоративного управления: место акционерных соглашений // Вопросы экономики. – 2008. – №10. – С.49–61.
9. Шаститко А.Е. Проблемы корпоративного управления и пути их решения в корпоративном законодательстве // Российский журнал менеджмента. – 2006. – №2. – Том 4. – С.3–24.
10. Шаститко А.Е. Экономическая теория организаций: Учебное пособие. – М.: Инфра-М, 2007. – 303 с.
11. Экономические субъекты постсоветской России (институциональный анализ): 10 лет спустя. Часть II. Российские фирмы / Под редакцией д.э.н. проф. Р.М.Нуреева. М.: МОНФ, 2010.

## **СТРАТЕГІЧНІ ЗАВДАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО РЕГІОНУ**

*Бережна М.В., магістр  
Державний ВНЗ «Національний гірничий університет», Україна*

Сталий соціально-економічний розвиток будь-якої країни означає таке функціонування її господарського комплексу, коли одночасно задовольняються зростаючі матеріальні й духовні потреби населення, забезпечується раціональне та екологічно безпечне господарювання і високоефективне збалансоване використання природних ресурсів,

створюються сприятливі умови для здоров'я людини, збереження і відтворення навколишнього природного середовища та природно-ресурсного потенціалу суспільного виробництва [2]. Екологічно відповідальне ведення бізнесу сьогодні є нагальною потребою. Для реалізації цього завдання господарська діяльність потребує комплексного регулювання і співпраці як з державою, так і з соціумом. Врахування майбутнього впливу на довкілля на етапі планування політик, планів і програм розвитку не є законодавчо обов'язковим в Україні, на відміну від законодавства ЄС. Інтеграція екологічної політики до галузевих політик, обов'язкове врахування екологічної складової при складанні стратегій, планів і програм розвитку України, впровадження екологічного управління на підприємствах, екологізація господарської діяльності є шляхом до сучасної секторальної екологічної політики, що реалізується у країнах Західної та Центральної Європи [4].

Стратегія екологічного розвитку є повноцінною складовою національної політики, на рівні з економічною та соціальною складовими. Наявність значної кількості проблем різного рівня складності при обмеженості ресурсів, які можуть бути використані для їх вирішення, робить одним із ключових завдань екологічної політики держави визначення основних пріоритетів.

Питаннями корпоративної соціальної відповідальності та, зокрема, екологічної відповідальності підприємств, обґрунтуванням основних засад та моделей сталого розвитку займалися такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як Барановський О., Барріт Н., Боске Б., Герасимчук І., Джигирей В., Дюллік Т., Коуз Р., Пахомова Н., Ріхтер К., Соколов І., Шальтегер С., Шауер Т. та інші. Їх дослідження присвячені розробці механізму реалізації екологічної відповідальності, вивченню та удосконаленню екологічного контролю та аудиту, обґрунтуванню значення екологізації підприємств в економіці країни тощо. Однак, багато проблем у цій сфері залишаються мало дослідженими.

Природоохоронні аспекти не набули широкого відображення в галузевих економічних політиках. Екологічне управління в Україні до сьогодні залишається на низькому рівні через незадовільний рівень екологічної культури підприємств, недосконалу економіко-правову базу екологічної відповідальності, відсутність чітких методів та інструментів управління. Незважаючи на прийняття широкого кола законодавчих актів, їх дія залишається в багатьох випадках формальною, а на місцевому рівні відчувається брак обґрунтованих соціально-екологічних програм [5]. Додаткових досліджень потребує механізм реалізації стратегій екологічного розвитку, зокрема, в Дніпропетровському регіоні. Вирішення цієї проблеми багато в чому сприятиме підвищенню рівня екологічної відповідальності вітчизняних підприємств.

Таким чином, метою досліджень, результати яких викладено у даній роботі, є аналіз стратегічних завдань екологічної політики підприємств та обґрунтування механізму їх реалізації на регіональному рівні. Для досягнення поставленої мети було вирішено наступні завдання: здійснено узагальнюючий аналіз екологічного стану Дніпропетровського регіону; виявлено основні проблеми екологічної відповідальності підприємств-забруднювачів навколишнього середовища; на цій основі удосконалено постановку стратегічних завдань регіональної екологічної політики та запропоновано інструменти їх вирішення.

Аналіз інституційного середовища реалізації соціальної і, зокрема, екологічної відповідальності бізнесу в Україні актуалізує необхідність розвитку розподіленої відповідальності (її реалізація передбачає зміцнення інститутів громадянського суспільства та механізмів громадського впливу на підприємства та на прийняті державою рішення [1]).

В Україні поки що не склалась і чітка система інвестування, яке було б безпосередньо пов'язане із відповідальністю бізнесу. Кожне підприємство діє в цій галузі по-своєму. Необхідною є розробка та донесення спільних завдань та цілей на кожному рівні – від загальнонаціонального до місцевого. Тому докладний аналіз стратегічних завдань екологічної відповідальності підприємств та обґрунтування механізму їх реалізації є винятково актуальним. Відмінності соціально-економічного розвитку регіонів України зумовлюють нерівномірне техногенне навантаження на навколишнє природне середовище.

Дніпропетровська область посідає друге місце після Донецької за рівнем забруднення навколишнього середовища. Через високу концентрацію найбільших підприємств-забруднювачів в гірничодобувній, хімічній, металургійній галузях промисловості постає питання запровадження нових механізмів стимулювання екологічної відповідальності. Слід зазначити, що протягом останніх років екологічні проблеми нашої області розглядалися неодноразово не тільки на рівні області, але й на державному рівні. Так, засідання Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи було присвячено питанню «Про виконання Програми поліпшення екологічного стану Дніпропетровської області за рахунок зменшення забруднення довкілля основними підприємствами-забруднювачами на 2007–2015 роки». Програма має першочергове значення для поліпшення екологічної ситуації в області. Це зумовлено в першу чергу тим, що до неї увійшли 25 підприємств – основних забруднювачів, рівень техногенного навантаження від діяльності яких на навколишнє середовище складає приблизно 96% від загального по області [3].

Так, згідно табл. 1, з семи найбільших підприємств-забруднювачів атмосферного повітря, лише одне скоротило обсяги викидів за рахунок здійснення природоохоронних заходів.

Таблиця 1

**Основні підприємства-забруднювачі атмосферного повітря в Дніпропетровській області**

Підприємство-забруднювач	Відомча приналежність	Валовий викид, т		Зменшення/-Збільшення/+	Причина зменшення/збільшення
		2010 р.	2011 р.		
Придніпровська ТЕС ПАТ «Дніпроенерго»	Мінпаливенерго України	79530,0	83072,123	3542,123	Збільшення обсягів виробництва та кількості спаленого вугілля
Криворізька ТЕС (вугілля) ПАТ «Дніпроенерго»	Мінпаливенерго України	133572,864	173414,93	39842,066	Збільшення обсягів виробництва металопрокату
ПАТ «Дніпровський меткомбінат ім. Держинського»	Міністерство промполітики України	105670,331	102176,571	-3493,76	Збільшення обсягів виробництва
ПАТ «Нікопольський завод феросплавів»	Міністерство промполітики України	18839,891	25327,4	6487,509	Збільшення обсягів виробництва
ПАТ «Арселор Міттал» (Кривий Ріг)	Міністерство промполітики України	264050,419	321293,602	57243,183	Збільшення обсягів виробництва основних видів продукції
ПАТ «Південний ГЗК»	Міністерство промполітики України	31795,351	46863,758	15068,407	Збільшення виробництва агломерату
КХП ПАТ «Євраз – ДМЗ ім. Петровського»	Міністерство промполітики України	1128,878	1002,044	-126,834	Зниження за рахунок виконання природоохоронних заходів

Примітка. Складено автором.

Таким чином, інтеграція Національних планів дій в регіональні програми соціально-економічного розвитку та їх деталізація на рівні регіональних планів дій з охорони навколишнього природного середовища є нагальною потребою, адже наявні програми дають незначний ефект за тривалий проміжок часу.

Згідно із Стратегією державної екологічної політики України до 2020 року, завданнями у цій сфері є:

– розробка та виконання середньострокових регіональних планів дій з охорони навколишнього природного середовища як основного інструменту реалізації національної екологічної політики на регіональному рівні країни;

- розробка до 2015 року методології та підготовка місцевих планів дій з охорони навколишнього природного середовища;
- впровадження екологічної складової в стратегічні документи розвитку міст та регіонів, урахування вимог Ольборзької хартії під час проведення оцінки регіональних програм соціального та економічного розвитку, перегляд до 2020 року генеральних планів розвитку великих міст з метою імплементації положень зазначених міжнародних документів;
- законодавче забезпечення до 2015 року переходу від соціально-економічного планування до еколого-соціально-економічного планування розвитку регіонів і міст;
- розробка до 2020 року нормативно-правової бази щодо еколого-економічних макрорегіонів;
- реалізація до 2015 року пілотного проекту щодо поєднання системи територіального планування з процедурами довгострокового прогнозування, еколого-соціально-економічного планування та проведення стратегічної екологічної оцінки;
- розвиток партнерства «громадськість – влада – бізнес» на регіональному рівні з метою забезпечення до 2020 року соціальних та екологічних стандартів екологічно безпечного проживання населення;
- зменшення негативного впливу процесів урбанізації на навколишнє природне середовище, припинення руйнування навколишнього природного середовища у межах міст, підвищення показників озеленення та територій зелених насаджень загального користування, зниження до 2020 року рівня забруднення атмосферного повітря, водойм, шумового та електромагнітного забруднення.

Основними інструментами реалізації регіональної екологічної політики є:

1. Міжсекторальне партнерство та залучення зацікавлених сторін.
2. Оцінка впливу стратегій, програм, планів на стан навколишнього природного середовища.
3. Удосконалення дозвільної системи у сфері охорони навколишнього природного середовища.
4. Екологічна експертиза та оцінка впливу об'єктів екологічної експертизи на стан навколишнього природного середовища.
5. Екологічний аудит, системи екологічного управління, екологічне маркування.
6. Екологічне страхування.
7. Технічне регулювання, стандартизація та облік у сфері охорони навколишнього природного середовища, природокористування та забезпечення екологічної безпеки.
8. Економічні та фінансові механізми.
9. Моніторинг стану довкілля та контроль у сфері охорони навколишнього природного середовища і забезпечення екологічної безпеки [4].

Викладене вище свідчить про те, що екологічна ситуація в Дніпропетровській області – одна з найбільш напружених в країні. Це спричинює необхідність запровадження нових механізмів реалізації національної екологічної політики на регіональному рівні. Серед основних інструментів стимулювання екологічної відповідальності можна виділити екологічне страхування, екологічний аудит, економічні та фінансові механізми, удосконалення дозвільної системи в сфері користування природними ресурсами тощо. Впровадження цих механізмів у практику поліпшує результати діяльності не тільки окремих підприємств, але й усього регіону, формує позитивний імідж та сприятливий інвестиційний клімат, підвищує конкурентоспроможність.

Таким чином, у ході проведених досліджень було виявлено основні проблеми здійснення регіональної політики в галузі екологічної відповідальності підприємств і теоретично обґрунтовано шляхи її удосконалення.

#### **Використані джерела:**

1. Heath D. Stakeholder Theory, Corporate Governance and Public Management // Journal of Business Ethics 53. – 2004. – 265 p.
2. Котлер Ф. Основы маркетинга. Краткий курс. – М.: Вильямс, 2007. – 656 с.

3. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Дніпропетровській області за 2011 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://ecodnepr.dp.ua/attachments/100\\_%D0%9D%D0%90%D0%A6%D0%94%D0%9E%D0%9F%D0%9E%D0%92%D0%86%D0%94%D0%AC.pdf](http://ecodnepr.dp.ua/attachments/100_%D0%9D%D0%90%D0%A6%D0%94%D0%9E%D0%9F%D0%9E%D0%92%D0%86%D0%94%D0%AC.pdf).

4. Розпорядження про схвалення концепції національної екологічної політики України до 2020 року від 17 жовтня 2007 р. N880-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=880-2007-%F0>.

5. Черних О. Принципи екологічної відповідальності підприємств в сучасних умовах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.rusnauka.com/21\\_NNP\\_2010/Economics/70606.doc.htm](http://www.rusnauka.com/21_NNP_2010/Economics/70606.doc.htm).

## **ВОЗНИКНОВЕНИЕ И РАЗВИТИЕ ПОНЯТИЙ «СОЦИАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА» И «СОЦИАЛЬНОЕ ГОСУДАРСТВО»**

*Борисенко С.С.*

*Государственный институт подготовки и переподготовки кадров промышленности,  
Национальная металлургическая академия Украины, Украина*

Социально-экономическое развитие государств переходного периода, к которым в настоящее время относится и Украина, дают основание утверждать, что, главным образом, общие экономические законы определяют характер и темпы преобразований.

В государствах переходного периода очень высока скорость социальных изменений, следствием которых является усиление неуправляемости и потенциальной конфликтности развития практически любых процессов. Поэтому, для эффективного управления государством, важным является выполнение, по крайней мере, двух условий:

1) сокращение продолжительности переходного периода с целью снижения затрат материальных и нематериальных ресурсов;

2) поддержание социальной системы в состоянии равновесия на протяжении всего переходного периода с целью предотвращения социальных катаклизмов и потрясений, т.е. обеспечения максимально возможной устойчивой деятельности социальной, политической и экономической систем самостоятельного государства как системы в целом [1]. Это обуславливает необходимость углубленного изучения таких понятий как «социальная политика», «социальная экономика» и «социальное государство», истории их возникновения и развития.

Термин «социальная политика» часто употребляется как в научной литературе, так и в повседневном обиходе и зачастую в него вкладываются разные понятия. По-разному интерпретируют социальную политику юристы, экономисты, политологи, журналисты. В этой связи понятие социальной политики не имеет однозначного толкования, и, по мнению некоторых авторов, ей невозможно дать какое-либо всеобъемлющее определение [2]. Существенное влияние на то, что это понятие так разнородно интерпретируется, оказывают следующие факторы:

- устройство государства, идея и идеология;
- уровень образованности и самосознание населения;
- уровень жизни граждан;
- культурные условия, традиции, обычаи;
- этнический состав населения;
- вероисповедания, их количество и характер;
- уровень развития социальных и гуманитарных наук;
- правовая система;
- влияние профессиональных ассоциаций и общественных организаций, и другие факторы [3].

В научных словарях и сборниках пишут о том, что под социальной политикой можно понимать как научную дисциплину, так и практическую деятельность [4]. Так ее определяет